

Til:

Rovviltnemnda i region 6
v/ Statsforvalteren i Trøndelag
sftlpost@statsforvalteren.no

Fra:

NOAH – for dyrs rettigheter
Dronningens gate 13
0152 Oslo
register@dyrsrettigheter.no

Ref: 2022/11128

Dato: 10.09.2023

Høringssvar til ny forvaltningsplan for rovvilt i region 6

NOAH – for dyrs rettigheter vil med dette komme med innspill til rovviltnemndas forslag til ny forvaltningsplan for rovvilt i region 6.

Innledende kommentarer

NOAH har det vanskelig å se at den foreslåtte planen er i samsvar med den grunnleggende intensjonen i naturmangfoldloven, den nye naturavtalen (Kunming-Montreal rammeverket for naturmangfold) og Bernkonvensjonen. Forslaget til ny forvaltningsplan er bygget opp slik at bestandsregulering og skyting av de store rovdyrene er et sentralt tiltak for å takle de ulike konfliktene som kan oppstå fra tilstedeværelse av mennesker i rovdyrenes leveområder og omvendt. Det er verken i samsvar med Bernkonvensjonen eller naturmangfoldloven å ty til skyting som hovedtiltak; myndighetene er forpliktet til å finne og igangsette andre ikke-letale løsninger og skyting kan påberopes kun unntaksvis. Dette gjelder både for næringsinteresser og konfliktredning mer generelt. Håndtering av interaksjoner mellom de store rovdyrene og mennesker, er et eget (og meget omfattende) fagfelt som er i rask utvikling, men dessverre kan man ikke se noen spor av det i den foreslåtte planen.

NOAH understreker at de fire store rovdyrartene (bjørn, jerv, ulv og gaupe) er kategorisert som sterkt eller kritisk truet på norsk rødliste, hvilket betyr at de har enten høy eller ekstrem høy risiko for å dø ut fra Norge. NOAH reagerer på at dette ikke nevnes én eneste gang i utkastet. Artsdatabanken er vår nasjonale kunnskapsbank for naturmangfold og leverer oppdatert informasjon om artene i naturen i Norge. På grunn av de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for rovdyr, tillates ikke antall ynglende dyr i Norge å øke. Dette betyr at bjørn, jerv, ulv og gaupe ikke klarer å komme ut av sin truede tilstand.

Rovviltnemndene har en sentral rolle i å ivareta rovdyrene og bidra til at artene ikke blir utryddet fra norsk natur. NOAH mener derfor at forvaltningsplanen bør inkludere et konkret mål om at

rovdyrartene skal komme ut av status som truede arter, og en beskrivelse av hvordan man vil oppnå dette målet. Det finnes ikke noen forvaltningsplan om langsiktig overlevelse av store rovdyr i dag. Derimot foreligger det en slik forvaltningsplan for fjellrev. NOAH mener det ikke er noen faglig eller juridisk grunnlag til å gjøre en slik forskjell mellom forvaltning av ville arter. Tvert imot er Norge forpliktet til å beskytte ulv, bjørn, jerv og gaupe på samme måte som fjellrev.

Naturmangfoldloven (nml.) § 5 fastsetter som forvaltningsmål for arter at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Forvaltningsplanen for region 6 viser ikke til noen tidsramme for å bringe rovdyrene ut av status som sterkt og kritisk truet, og det finnes heller ingen beskrivelse av andre måter målet i § 5 vil bli nådd. NOAH vil understreke at forpliktelsen i § 5 nml innebærer å ta tiltak for å forbedre bevaringsstatusen, slik at de store rovdyrene ikke lenger ville være utrydningstruet. Norge har denne forpliktelsen overfor det internasjonale samfunnet, på grunnlag av Bernkonvensjonens artikkel 2.

NOAH mener at forebyggende tiltak som ikke innebærer skyting av dyr har fått for lite oppmerksomhet i planlegging og gjennomføring av rovviltforvaltningen. Det satses betydelige summer av penger på utvikling av beredskaper til å skyte dyr, men relativt få ressurser er brukt på utvikling av løsninger som reduserer tap av beitedyr til rovdyr uten at rovdyr skytes. Fokus på skyting av rovdyr er heller ikke en rimelig fremgangsmåte i en situasjon hvor regelverket gir adgang til å felle dyr kun unntaksvis, siden både Bernkonvensjonen og naturmangfoldloven som utgangspunkt forbyr skyting av de truede rovdyrartene. Det bør heller være et overordnet mål om å legge til rette for aksept og toleranse for rovdyr i Norge, og et mye større fokus på ikke-letale forebyggende tiltak i rovviltforvaltningen.

Utdypende kommentarer

1. Soneinndeling i region 6 og konsekvenser av jakt

Den nåværende soneinndelingen for rovvilt i region 6 presenterer en politikk som er i strid med intensjonen i både naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen. Rovviltnemnda er forpliktet til å se nærmere på rovdyrenes biologi og atferdsmønster, samt bruk av leveområder, og velge soner ut ifra denne kunnskapen. Rovviltartene har behov for store arealer og sammenhengende forvaltningssoner. Derfor er det helt avgjørende at det legges til rette for større yngleområder uten konstant press fra beitende dyr og annen menneskelig aktivitet. Ved å skyte alle rovdyr som vandrer utenfor sonen, gis det ikke rom for vandring, noe rovdyr er helt avhengig av for å overleve. Generelt mener vi at rovdyr må tillates å vandre nettopp fordi det er den eneste måten å tilføre nye gener og sørge for at det er mulighet for enslige foreldre å danne nye par.

Forvaltningsområdet for bjørn

Både Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet har hatt innvendinger mot forvaltningsplanen fordi den ikke er i samsvar med gjeldende regelverk og nasjonal rovviltpolitikk. Departementet har i vedtak om avgjørelse av klage på avslag om skadefelling av

bjørn i Snåsa kommune (ref:23/4600) påpekt at det skal inngås «en dialog med nemnda i region 6, for å få avklart hvordan regionen på sikt kan nå det regionale fastsatte bestandsmålet for bjørn». Departementet utpeker i denne sammenheng «at forvaltningsområdet for bjørn i region 6 er utformet på en slik måte at det vil være svært vanskelig med stabil oppnåelse av det regionale bestandsmålet over tid innenfor området». På nåværende tidspunkt planlegger rovviltnemnda ikke å gjøre noen endringer i avgrensning av forvaltningsområdet for bjørn. Dette er meget kritikkverdig, og etter NOAHs syn et misbruk av mandatet og tilliten som nemnda har. NOAH mener at forvaltningsområdet for bjørn må utvides med arealer som egner seg som leveområder for bjørn, slik at man som et *minimum* oppnår bestandsmålet.

I Riksrevisjonens undersøkelse av rovviltforvaltningen kommer det frem at Miljødirektoratet var kritisk til at rovviltnemnda i region 6 valgte å minske forvaltningsområdet for bjørn ved utarbeiding av ny forvaltningsplan i 2013.¹ Rovviltnemnda innskrenket forvaltningsområdet for bjørn ved rullering av forvaltningsplanen, mot direktoratets anbefaling. Miljødirektoratet uttalte i brev av 04.10.2013 at «Området som er foreslått tatt ut ligger i tilknytning til områder med kjent forekomst av binner. Det er også et område hvor man lenge har hatt naturlig forekomst av bjørn, og som man uavhengig av forvaltningsområdet vil ha bjørneforekomst også i fremtiden.» Direktoratet fastholdt i 2018 sin argumentasjon fra 2013 og påpekte at hensynet til bestandsmålet tilsier at forvaltningsområdet for bjørn bør utvides til tilgrensende områder med regulære forekomster av bjørn. Direktoratet fastslo at dersom forvaltningsområdet ikke økes, må forvaltningen være tilsvarende forsiktig med å felle bjørn utenfor bjørnesonen. Rovviltnemnden i region 6 Midt-Norge vedtok ny forvaltningsplan for rovvilt i et møte 22. mars 2018. Nemnden etterkom enkelte av Miljødirektoratets mindre vesentlige anmodninger. Nemnden valgte imidlertid ikke å etterkomme direktoratets innspill om å øke arealet som er avsatt til forvaltningsområdet for bjørn og jerv. Det er svært kritikkverdig at det har gått så lang tid uten at ansvarlige myndigheter har vedtatt en plan som ivaretar det todelte målet for rovviltforvaltningen.

NOAH anbefaler derfor som et minimum at Roktdalen Beiteområdet og Raubeinseterområdet, som i 2013 ble tatt ut av forvaltningsområdet selv om Miljødirektoratet frarådet dette, tas inn igjen i forvaltningsområdet for bjørn. Flere bønder har trukket seg ut av dette området på grunn av tap til bjørn, og området er kategorisert som mindre brukbar til beite, hvilket betyr at dette området ikke er egnet for å slippe sau i utmark. Bjørn ser ikke menneskelige administrative grenser, og de vil forekomme i Raubeinsetra og Roktdalen, noe brunbjørn har gjort lenge før mennesker og sau var i området.

Selv om NINA rapport 1952 konkluderte med at forvaltningsområdet i teorien er stort nok,² gjør bjørnens utnyttelse av leveområder, samt at det er gode bjørnehabitater på utsiden av forvaltningsområdet, at det ikke er slik i praksis. I den sammenheng viser NOAH til at det er få binner som kun holder seg innenfor forvaltningsområdet. I 2020, da binnebestanden var på sitt

¹ Riksrevisjonens undersøkelse av rovviltforvaltningen. Dokument 3:13 (2018-2019).
<https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2018-2019/rovviltforvaltningen.pdf>

² Støen, O.-G., Thorsen, N.H., Nilsen, E.B., Rivrud, I.M. & Kindberg, J. 2021. Brunbjørnbinneres arealbehov og betydningen av svensk forvaltning for bestandsutviklingen i region 6. NINA Rapport 1952. Norsk institutt for naturforskning.

høyeste i nyere tid, ble binne NT125 registrert utenfor forvaltningsområdet. Binnen var klar for å etablere seg, og kunne ikke leve i samme område som moren. Det var for liten plass i forvaltningsområdet, og binnen var nødt til å etablere seg i det såkalte beiteprioriterte området. Mor og datter kan ha større overlapp av habitat enn to binner som ikke er i slekt. Bjørnebinne NT97 er med høy sannsynlighet mor til NT125. De har en overlapp i leveområdet sør i forvaltningsområdet i Snåsa. Dersom binne NT125 blir felt, er det stor risiko for at den nye binna, som ikke vil være i slekt med NT97, vil bruke enda større areal utenfor forvaltningsområdet enn det NT125 gjør nå.

I rapporten utredet av NINA kommer det frem at binner uten årsunger, dvs. enslige eller binner med eldre unger, i forvaltningsområdet for bjørn vil bruke en gjennomsnittlig hjemmeområdestørrelse på 500-600 km². I år de går med årsunger, vil de forventes å bruke halve arealet. Skyting av binne NT125, eller andre binner som bruker områder utenfor forvaltningsområdet, vil ikke stanse fremtidige binner i å utnytte leveområder utenfor forvaltningsområdet, som er regnet å være gode habitater for bjørn. Dette viser helt klart at dagens forvaltningsområde for bjørn ikke ivaretar bjørnens behov for areal, og må endres slik at det tar hensyn til naturlige leveområder for bjørn.

NINA påpeker at det meste av egna bjørnehabitat er i de sør-østlige deler mot grensen til Sverige og sørvestlige deler mot Namdalen. I disse områdene er det også mye egnet habitat utenfor grensene av forvaltningsområdet inn i Sverige og vest for E6, hvilket kan føre til at binner i disse områdene kan ha høyere risiko for å bli skutt i Sverige og høyere sannsynlighet for å kunne oppholde seg vest for E6 som bør inkluderes i forvaltningsområdet.

NINA rapport 1952 har også påpekt at siden avskytingen i Sverige mest sannsynlig vil fortsette å påvirke den fremtidige bestandsutviklingen i forvaltningsområdet, vil en oppnåelse av bestandsmålet på tre årlige ynglinger være avhengig av økning i antallet binner i de vestre delene av forvaltningsområdet. NINA påpeker at svensk forvaltning har stor betydning for å oppnå det regionale bestandsmålet for bjørn i region 6.

For bjørn må forvaltningsplanen inkludere og legge til grunn forskning og biologi for utvelgelse av leveområder. NINA har påpekt i sin rapport fra 2016 om evaluering av rovviltforvaltning³, at det i praksis ikke praktiseres geografisk differensiert forvaltning når rovdyrsonene er for små og fragmenterte. Uegnede habitater for rovdyr gir ikke «prioritet» i de sonene de er politisk tildelt. Bjørnen er avhengig av sammenhengende leveområder som gir arten mulighet til lengre vandringer og leveområder uten store naturinngrep slik at det kan være en mulighet til å yngle på en måte som sikrer overlevelse i norsk natur. Det er ikke konfliktdepende, men derimot øker konflikt i rovviltforvaltning når man definerer områder som er nødvendige for bjørnens overlevelse som beiteprioriterte områder.

³ Krange, O., Odden, J., Skogen, K., Linnell, J. D. C., Stokland, H. B., Vang, S. & Mattisson, J. 2016. Evaluering av regional rovviltforvaltning - NINA Rapport 1268. 190 s.

Økologiske konsekvenser av jakt på bjørn

Forvaltning av bjørn slik den foregår i dag er i svært liten grad basert på kunnskap om mulige innvirkninger av felling på bjørnebestandens overlevelse på lang sikt. NOAH vil i den forbindelse henviser til en studie publisert i 2001 av International Association for Bear Research and Management som anbefaler følgende (s. 77-78): «*Our results suggest that the death of about 20% of the adult males in a local area significantly reduced cub survival. We do not recommend that adult males not be harvested, but we recommend that the potential consequences be considered when modeling the effects of hunting on bear populations and when considering the problem adult males in control actions in threatened and endangered populations. (...) Until this question is adequately resolved, managers should act conservatively and assume a population consequence of harvesting adult male bears*»⁴. Disse funnene er bekreftet og videreutviklet av resultater fra forskning gjennomført i Sverige 1991-2011 og publisert i Journal of Animal Ecology i 2017 hvor det var påvist at fjerning av individer gjennom jakt/felling kan destabilisere den sosiale strukturen og påvirke dynamikken i bjørnebestanden.⁵ Økende kvoter på jakt/felling og antall felte hannbjørner vil øke sannsynligheten for at en hunnbjørn befinner seg i et område hvor en hannbjørn er blitt fjernet. Dermed forventes ungeneverlevelse å være generelt lavere i perioder med høyt jakttrykk.

I Norge har jaktinteresser argumentert for at streifende hannbjørner bør skytes og at de ikke har noe å si for bestanden. Men når det gjelder bjørnen har det nesten lik effekt på bestandstilveksten uansett hvilket kjønn man skyter.⁶ En hannbjørn kan pare seg med flere binner, mens binner kan pare seg med flere hanner.⁷ Det er flere grunner til at skyting av hannbjørner har negative effekter på bestanden.⁸ Hannbjørner vandrer vesentlig lengre fra hjemmeområdene enn det binnene gjør, men dette betyr ikke at de ikke kan ta del i reproduksjonen og bestandsøkningen. Årsaken til dette er at hannbjørnene kan dekke et stort område i løpet av en paringssesong.⁹ Når en hannbjørn blir skutt kan dette være et individ som kunne ha høy reproduktiv suksess, men som nå ikke får ført genene videre.¹⁰

Brunbjørn har lang reproduksjonstid og ny forskning har vist at jakt på bjørn gjør at binnene beholder ungene i lenger tid, slik at det går lengre tid mellom hver gang de får unger. Et resultat av jakt på bjørn slik den praktiseres i Skandinavia i dag er altså at totalreproduksjonen i

⁴ Jon E. Swenson, Finn Sandegren, Sven Brunberg, Peter Segerström and Peter Segerström (2001). Factors Associated with Loss of Brown Bear Cubs in Sweden”, Ursus, Vol. 12, s. 69-80.

⁵ Gosselin, J., Leclerc, M., Zedrosser, A., Steyaert, S. M., Swenson, J. E., & Pelletier, F. (2017). Hunting promotes sexual conflict in brown bears. Journal of Animal Ecology, 86(1), 35-42.

⁶ Jakt på bjørn i Norge. Norsk institutt for naturforskning (2006). Tilgjengelig på:

<http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/NINA-Infomateriell/2006/Brainerd%20Bjornejakt%202006.pdf>.

⁷ Ibid.

⁸ Gosselin, J., et al., 2015, The relative importance of direct and indirect effects of hunting mortality on the population dynamics of brown bears.

⁹ Krofel, M., et al., 2009, Mating-related movements of male brown bears on the periphery of an expanding population.

¹⁰ Leclerc, M., et al., 2017, Hunting promotes spatial reorganization and sexually selected infanticide.

bjørnebestanden reduseres.¹¹ I et evolusjonært perspektiv er dette svært lite hensiktsmessig.¹² NOAH vil henvise til en annen studie gjennomført av Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).¹³ Der kom forskerne til samme konklusjon at jakttrykket har påvirket hvor lenge binner beholder ungene sine. I perioden 2005 til 2015 har antallet binner som beholder ungene et ekstra år økt fra 7 % til 36 %. Professor Jon Swenson påpekte at hunner som beholder ungene lenger, lever tryggere, men på den annen side får de unger sjeldnere. Dette reduserer deres totale antall avkom gjennom livet. Mennesket har altså blitt en evolusjonær kraft i bjørnens liv ved at jakten vi utsetter dem for fører til at hunnbjørner beholder ungene lenger for å unngå å bli skutt.¹⁴

En studie gjennomført i årene 2008 til 2015 om den skandinaviske brunbjørnen viser på lignende måte at felling kan ha indirekte effekter som påvirker bjørnebestandens levedyktighet på lang sikt.¹⁵ Detaljert atferdsmessig informasjon fra individuelt overvåkede brunbjørner i en bestand der fellingen hadde forårsaket «sexually selected infanticide» (ungedrap), avslørte at hannbjørner endret bruken av leveområder etter en nabo-hannbjørn ble drept ved jakt. Hannbjørner økte bruken av hjemmeområdene til de felte nabohannene i det andre året etter deres død. Den nøyaktige mekanismen bak økning i ungedrap forårsaket av felling er fortsatt ukjent. Den mest sannsynlige forklaringen er at endring i bruk av leveområder på grunn av felling av hannbjørner kan øke sannsynligheten for at en hunnbjørn vil møte en ny hannbjørn som sannsynligvis ikke er far til hennes unger.

Det er videre en studie publisert i 2015 som viser at bjørnebestanden vokste da trykk fra felling/jakt var lavt, men denne tendensen endret seg i perioden med høyt felling-/jakttrykk.¹⁶ Ifølge undersøkelsen kan bestanden på lang sikt falle med ca. 2 % årlig, hvis fellingen fortsetter i samme grad hvert år. I tillegg henviste undersøkelsen til bevis på at ungedrap-atferd kan være arvelig. Dette kan føre til en økoevolusjonær feedback-mekanisme i bestandsdynamikken. Undersøkelsen konkluderer med at atferd hos enkeltindivider og den sosiale strukturen til en art har vesentlige effekter på bjørnebestandens utvikling. Sammen med felling/jakt kan disse ha ytterligere negative effekter på bestanden.

¹¹ Van de Walle, J. m.fl: Hunting regulation favors slow life histories in a large carnivore. Nature Communications. (2018) (sammendrag) Tilgjengelig på nett: <https://www.nature.com/articles/s41467-018-03506-3>

¹² Jakt gjør bjørnunger til mammadalder. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (2018). Tilgjengelig på nett: <https://forskning.no/rovdyr-jakt-og-fangst-nmbu-norges-miljo-og-biovitenskapelige-universitet/jakt-gjor-bjornunger-til-mammadalder/279434>.

¹³ Van de Walle, J. m.fl: Hunting regulation favors slow life histories in a large carnivore. Nature Communications. (2018) (sammendrag) Tilgjengelig på nett: <https://www.nature.com/articles/s41467-018-03506-3>

¹⁴ Jakt gjør bjørnunger til mammadalder. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (2018). Tilgjengelig på nett: <https://forskning.no/rovdyr-jakt-og-fangst-nmbu-norges-miljo-og-biovitenskapelige-universitet/jakt-gjor-bjornunger-til-mammadalder/279434>

¹⁵ Leclerc, M., Frank, S. C., Zedrosser, A., Swenson, J. E., & Pelletier, F. (2017). Hunting promotes spatial reorganization and sexually selected infanticide. Scientific Reports, 7, 45222.

¹⁶ Gosselin J, Zedrosser A, Swenson JE, Pelletier F. (2015) The relative importance of direct and indirect effects of hunting mortality on the population dynamics of brown bears. Proc. R. Soc. B 282: 20141840. Tilgjengelig på nett: <http://dx.doi.org/10.1098/rspb.2014.1840>.

Studier bekrefter at jakt på bjørn har alvorlige økologiske konsekvenser. Jakt påvirker ikke bare bjørn alene, men hele økosystemet.¹⁷ Rovdyr er en del av naturen, og fravær av dem skaper negative økologiske endringer. NOAH mener det er på høy tid at rovviltnemnda tar hensyn til kunnskap om jaktens økologiske effekter, og flytter fokus vekk fra å skyte mest mulig rovdyr, til ikke-letal konfliktforebygging og sameksistens med rovdyr. Nyere forskning viser også at dreping av rovdyr ikke hjelper for å skape mer toleranse for rovdyr, men kan ha motsatt effekt.¹⁸

Forvaltningsområdet for jerv

Rovviltnemnda foreslår å ta ut landområder nord for Snåsavatnet, samt Byafjellet fra forvaltningsområdet for jerv fordi de inkluderer «ulogiske, smale landområder». NOAH mener at en hvilken som helst reduksjon av forvaltningsområdet må baseres på en grundig konsekvensutredning, hvilket NOAH ikke kan se at har vært gjort i dette tilfellet. Dette er et klart brudd på naturmangfoldloven § 8 som sier at: «*offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet*».

NOAH er svært bekymret for at rovviltnemnda stadig fjerner områder fra jervesonen. Erfaring viser at jerv, og andre rovdyr, blir definert som «skadedyr» så fort de beveger seg i et beiteprioritert område. Snarere enn vern, er dette en kontroll-politikk som begrenser rovdirenes tilstedeværelse på mange måter – rovdirene får kun bevege seg i et svært begrenset område. Selv om man vet det er naturlig for rovdyr å vandre langt, kreves det gjerne skyting hvis man ser dem i områder der «det ikke skal være rovdyr». Forslag som dette blir presentert som nødvendige for konfliktdepingens skyld. Det er ikke henvist til noen forskning eller annet kunnskapsgrunnlag for å støtte opp dette. NOAH er av den oppfatning at tiltak som dette ikke demper konflikten, men tvert om øker den, samt at endringene er i strid med Bernkonvensjonens artikler 4 og 6. Bernkonvensjonen forplikter særlig til å sikre vern av leveområdene for ville arter av flora og fauna, særlig dem som er angitt i vedleggene I og II, og vernet av truede habitater, herunder ta hensyn til overvintrings-, hvile-, nærings-, yngle- eller myteområder, jf. artikkel 4 første og tredje ledd.

I forrige revisjon av planen ble forvaltningsområdet for jerv redusert med om lag 2000 km² ved at Forollhogna og deler av Sunndal kommune ble tatt ut av det jerveprioriterte området. Miljødirektoratet var kritisk til dette og påpekte at nemndas vedtatte reduksjon ville føre til

¹⁷ Zedrosser, A., Pelletier, F., Bischof, R., Festa-Bianchet, M., & Swenson, J. E. (2013). Determinants of lifetime reproduction in female brown bears: early body mass, longevity, and hunting regulations. *Ecology*, 94(1), 231-240.

¹⁸ Santiago-Ávila, F. J., Chappell, R. J., & Treves, A. (2020). Liberalizing the killing of endangered wolves was associated with more disappearances of collared individuals in Wisconsin, USA. *Scientific reports*, 10(1), 1-14. Linnell, J. D. C. (2013). From conflict to coexistence: insights from multi-disciplinary research into the relationships between people, large carnivores and institutions. *Istituto di Ecologia Applicata, Rome*. Tilgjengelig på nett: https://lciepub.nina.no/pdf/634994155738977342_Task%20%20Conflict_coexistence_FINAL_DEF.pdf

Darimont, C. T., S. M. Carlson, M. T. Kinnison, P. C. Paquet, T. E. Reimchen, and C. C. Wilms. 2009. Human predators outpace other agents of trait change in the wild. *Proceedings of the National Academy of Sciences USA* 106:952–954.

reduserte muligheter for utveksling av individer til den delvis isolerte sørvestlige delbestanden av jerv. I tillegg ville det medføre at bestandsmålet for jerv må nås i et mer begrenset område, og at delbestandsmålene i den sørlige delen av regionen ikke vil nås hvert år. NINA utredet konsekvensene ved å ta ut Forollhogna og presenterte dette for nemnda i 2015.¹⁹ NINA kom frem til at man i teorien kunne oppnå bestandsmålet selv om området ble fjernet, men at dette ville «*kreve en relativt stor fortetning av bestanden innenfor det gjenværende området, og en tilsvarende reduksjon i uttak av individer gjennom jakt og skadefelling.*»²⁰ Dette har ikke nemnda gjort. Tvert imot har nemnda vedtatt uforholdsmessig høye kvoter for lisensfelling på jerv siden 2018. Det bør presiseres et tydelig mål om reduksjon av bruk av skadefelling og lisensfelling på jerv i region 6 i forvaltningsplanen.

NINA kom også frem til at det eneste scenarioet som ville oppfylle alle verneformålene som er gitt for Forollhogna var at området forblir et yngleområde for jerv og at man investerer i forebyggende tiltak for sau.²¹ Likevel ble området beiteprioritert, i strid med verneformålet i verneforskriften for Forollhogna nasjonalpark: «*å bevare et stort, sammenhengende og i det vesentlige urørt fjellområde*» og «*å bevare i naturlig tilstand landskapsformer og det biologiske mangfoldet (...)*».²² Det er ikke noen tvil om at jerven er en naturlig del av fjelløkosystemet, og det vil ikke være mulig å oppnå disse målsetningene hvis jerven ikke får yngle i områdene. Forvaltningsområdet for jerv må utvides, ved blant annet å ta inn igjen Forollhogna og Øvre Sundal som ble fjernet i 2018, samt inkludere Åmotsdalen og andre områder som blir jevnlig brukt av jerv. Det er mer eller mindre fast tilhold av jerv i disse områdene, og det vil ikke være forsvarlig å slippe forsvarsløse husdyr ut i jervens leveområder. I tillegg vil det å ta inn disse områdene bidra til å oppnå målet på 3 årlige ynglinger av jerv i Møre og Romsdal.

Når det gjelder forslaget om at forvaltningen av jervebestanden bør samordnes bedre med region 3, er NOAH enig. Nemnda bør sørge for at jerveområdene har en arrondering som er koordinert med øvrige regioner knyttet til den sørvestnorske delbestanden. Miljødirektoratet har påpekt i uttalelse om forvaltningsplanen i region 5 i brev den 28.06.2022 (ref: 2020/14901) at: «*Den blå sonen i planen er blitt betydelig redusert ved denne revisjonen av forvaltningsplanen. Dette medfører at arealene som er prioritert for jerv og bjørn reduseres, sett opp mot tidligere plan. Endringene av sonene kan gi et tydeligere skille mellom viktige beiteområder og områdene som er prioritert for jerv og bjørn i region 5. **For jerv medfører endringen at "korridoren" som har bidratt til å binde sammen forvaltningsområdene for jerv i Sør-Norge (region 3, 6 og 5) nå planlegges tatt vekk. Og videre at forvaltningsområdene som er avsatt for jerv i region 3 og deler av region 6 (Møre og Romsdal) framstår som en egen "forvaltningsområde øy", uten noen direkte forbindelse til den større østlige bestanden av jerv. Vi vil fraråde en slik endring. Vi mener det er overordnede hensyn, som tilsier at det bør opprettholdes en***

¹⁹ Linnell, J. D. C., Støen, O.-G., Hansen, I., Eilertsen, S., Flagstad, Ø. Gervasi, V., Brøseth, H., Swenson, J. & Odden, J. 2015. Utredning om endring i yngleområdene for jerv og bjørn i rovvilt region 6 – NINA Rapport 1123. 36 s.

²⁰ <https://www.tronderbladet.no/meninger/i/X6jnxn/skal-jerven-i-forollhogna-bli-et-offer-for-beitenaeringas-interesser>.

²¹ Linnell, J. D. C., Støen, O.-G., Hansen, I., Eilertsen, S., Flagstad, Ø. Gervasi, V., Brøseth, H., Swenson, J. & Odden, J. 2015. Utredning om endring i yngleområdene for jerv og bjørn i rovvilt region 6 – NINA Rapport 1123. 36 s.

²² Forskrift om verneplan for Forollhogna med tilliggende dalfører, vedlegg 1, vern av Forollhogna nasjonalpark, Holtålen, Midtre Gauldal, Rennebu, Os, Tolga og Tynset kommuner, Sør-Trøndelag og Hedmark.

forbindelse/korridor mellom jerveområdene i Oppland/Møre og Romsdal og den større østlige bestanden av jerv. Ansvar for en slik forbindelse må bæres av nemndene i region 3, 5 og 6 i fellesskap. Men i praksis er det forvaltningsplandokumentene i region 5 og/eller region 6, som må sikre at den sørvestnorske bestanden opprettholder en forbindelse østover.»

Jerv er kategorisert som sterkt truet på norsk rødliste, og er regnet som en norsk ansvarsart siden mer enn 25 % av den europeiske bestanden lever i Norge. Riksrevisjonen påpeker at det er utfordringer med den genetiske levedyktigheten til jerv i Skandinavia.²³ Det er fortsatt noen genotyper (to mikroalleler) som hovedsakelig finnes i den vestlige delen av den sørnorske jervebestanden.²⁴ Det er bare noen få individer som har disse genotypene øst for Østerdalen. For å sikre sjeldne genetiske variasjoner i jervebestanden er det viktig at reproduserende individer utveksles mellom den østlige og vestlige siden av Østerdalen. Rovviltnemnda i region 3 fikk allerede i 2015 oppdrag av Klima- og miljødepartementet å samordne arbeidet med forvaltningen med tilgrensende regioner. Det er på tide at nemndene etablerer et godt samarbeid, slik at det opprettes en korridor mellom forvaltningsområdene for jerv i region 3, 5 og 6. Riksrevisjonen understreker at den svake regionale samordningen bidrar til å svekke jervens levedyktighet. Utveksling av individer er svært viktig for å unngå innavl og innavlsdepresjon. Det bør derfor tas inn i planen at viktige genetiske individer, dvs. individer med mikroalleler som stammer fra den opprinnelige norske jervebestanden, blir unntatt skadefelling og lisensjakt.

Det er svært bekymringsverdig at rovviltnemnda ikke er pålagt å endre forvaltningsplanen i samsvar med direktoratets faglige merknader, og i praksis styrer forvaltningen av rovdyr etter egne interesser. Det er på høy tid at nemnda fører en kunnskapsbasert forvaltning, som tar utgangspunkt i rovdyrenes biologi og atferd, samt bruk av leveområder.

Forvaltningsområdet for gaupe og kvotejakt

Det står i høringsbrevet at «*Forvaltningsområdene for jerv og gaupe er vesentlig større enn hos bjørn, noe som gir større handlingsrom for mer skadebasert forvaltning innenfor forvaltningsområdet. Dette gjelder spesielt ved fastsettelse av kvoter for kvotejakt på gaupe og lisensfelling av jerv.*» Nemnda har uttalt på tidligere møter at: «*En mer skadebasert forvaltning vil være konfliktdempende, spesielt opp mot beitenæringen*». NOAH reagerer sterkt på utsagnet, og vil kommentere konfliktdemping lenger ned i dette skrevet.

Når det gjelder størrelsen på forvaltningsområdet tiltrer vi Naturvernforbundets vurdering om at hele Sunndal kommune blir en del av forvaltningsområdet for gaupe. Naturvernforbundet påpeker at nåværende grense langs riksvei 70/Driva er unaturlig for gaupe, og at en grense som følger kommunegrensa er mer naturlig. I tillegg er NOAH enig med Naturvernforbundet at Fosen ikke bør være rovdyrfritt. Rovdyrene bidrar til balanse i naturen, og har en utrolig viktig rolle på toppen av næringskjeden.

²³ Riksrevisjonens undersøkelse av rovviltforvaltningen. Dokument 3:13 (2018-2019).

²⁴ Linnell, J. D. C., Flagstad, Ø., Odden, J., Vang, S. & Mattisson, J. (2016) Samordning av forvaltning av jerv i Sør-Norge - en kunnskapsoversikt. - NINA Rapport 1255. 68 s.

Gaupa trenger mye plass. Stor spredningsavstand er nødvendig for å unngå innavl i bestanden.²⁵ Forskning utført av NINA viser at størrelsen på revirene varierer ettersom hvor man er i Skandinavia, og at hunngauper kan bruke revir på opp til 2-3000 kvadratkilometer i de «rådyrrike» områdene i sørlige deler av Skandinavia, mens gaupene helt i nord i Finnmark og Troms kan benytte revir på mer enn 4000 km². NINA viser at gauper beveger seg over svært store avstander, og vandrer mellom forvaltningsområdene for rovdyr og beitedyr.²⁶ Dagens forvaltningssoner er for små til å holde beitedyr og rovdyr atskilt i tid og rom. Nemnda er nødt til å sørge for at forvaltningsområdet for gaupe er stort nok til å omfatte gaupens individuelle bevegelser, slik at ikke gauper blir skutt så fort de beveger seg i et såkalt beiteprioritert område.

NOAH mener også at nemnda ikke bør åpne for kvotejakt på gaupe. Gaupa er sterkt truet på norsk rødliste. Artsdatabanken påpeker at arter som befinner seg i sterkt truet status har svært høy risiko for å utrykkes fra Norge. Gaupe har en nøkkelfunksjon i intakte økosystemer som naturmangfoldloven pålegger å tilstrebe (§§ 4, 5). Gaupe bidrar til sunne hjortedyrbestander ved å jakte på svake, skadde og syke dyr. Det bør også legges vekt på at det har vært en gjennomsnittlig nedadgående trend i antall påviste tap av sau/lam og geit til gaupe i regionen i perioden 2010-2022. Tall for 2022 viser at 2022, sammen med 2018, er årene med lavest antall påviste tap siden 2010.

Rovviltnemnda bruker prognoser for forventet antall familiegrupper av gaupe før jakten. Slike prognoser er imidlertid beheftet med betydelig usikkerhet, og det vil være sannsynlig at bestanden ligger lavere enn det prognosen estimerer. NINA påpeker at med dagens overvåkningsmetodikk og dagens tetthet av gaupe, har man stor sannsynlighet for å overestimere antall familiegrupper i deler av Trøndelag.²⁷ Det kommer frem i NINAs rapport at: «*Det er en utfordring at arealbruken til hunngauper varierer med tettheten av hunngauper. Det er stor sannsynlighet for at man i Skandinavia i dag systematisk overestimerer antall familiegrupper i år og områder der kvotejakta reduserer bestandene til lave tettheter. Tilsvarende kan man forvente en underestimering i områder med svært høye tettheter av gaupe.*» Små bestander, slik som gaupebestanden, er sterkt påvirket av tilfeldig variasjon i demografi. NINA understreker at andelen voksne hunngauper som får frem unger som er i live den første vinteren kan variere en del mellom år og områder. Noen år vil en stor andel av de voksne hunngaupene få frem unger, mens andre år er det en mindre andel som klarer det.^{28 29} NOAH mener det er alt for risikofylt å vedta kvotejakt på en sterkt truet art basert på slike prognoser.

²⁵ Spredningsmønster hos gaupe. Norsk institutt for naturforskning. Tilgjengelig på nett: <https://www.nina.no/Naturmangfold/Rovvilt/Arealbruk-og-spredning/Spredningsm%C3%B8nster-hos-gaupe>.

²⁶ Arealbruk hos gaupe. Norsk institutt for naturforskning. Tilgjengelig på nett: <https://www.nina.no/Naturmangfold/Rovvilt/Arealbruk-og-spredning/Arealbruk-hos-gaupe->.

²⁷ Odden, J., Mattisson, J., Langeland, K., Stien, A. Linnell, J.D.C. & Tveraa, T. 2018. Rovdyr og rein i Midt-Norge. Sluttrapport. - NINA Rapport 1380. Norsk institutt for naturforskning.

²⁸ Nilsen, E.B., Linnell, J.D.C., Odden, J., Samelius, G. & Andren, H. 2012. Patterns of variation in reproductive parameters in Eurasian lynx (*Lynx lynx*). *Acta Theriologica* 57(3): 217-223. doi:10.1007/s13364-011-0066-5.

²⁹ Walton, Z.A., Mattisson, J., Linnell, J.D., Stien, A. & Odden, J. 2017. The cost of migratory prey: seasonal changes in semi-domestic reindeer distribution influences breeding success of Eurasian lynx in northern Norway. *Oikos* 126(5): 642-650. doi:http://dx.doi.org10.1111/oik.03374.

2. Det er nødvendig med større fokus på ikke-letale forebyggende tiltak

NOAH mener det må være langt høyere terskel for å gi skadefellingstillatelse, både innenfor og utenfor forvaltningssonene for rovvilt. Prioritering av letale metoder er en politisk beslutning i Norge, men etter NOAHs mening er det for tiden ikke basert på vitenskapelig grunnlag eller på en langsiktig visjon om hvordan man effektivt kan dempe konfliktene mellom rovdyr og næringsinteresser. En av hovedkonklusjonene fra studiene om hvordan å redusere rovdyr- og husdyrkonflikter er at det bør legges mer vekt på ikke-letale forebyggende tiltak, i stedet for reaktive tiltak (som felling er).^{30 31} Selv om permanente forebyggende tiltak kan virke dyrere når de settes i gang, er de ikke det på lang sikt, samtidig som at de er mer effektive i et langtidsperspektiv. Det finnes ikke noe vitenskapelig bevis for at skyting av rovdyr fungerer for å redusere konflikter mellom rovdyr og menneskelige interesser.³²

NOAH mener forvaltningsplanen trenger gode strategier for forebyggende tiltak som er ikke-letale, altså tiltak som ikke innebærer skyting av rovdyr. Det bør i mye større grad lages strategier for bruk av rovviltavvisende gjerder som vedlikeholdes, beredskapsbeiter slik at man kan ta hensyn til streifområder, ly om natten (da rovdyrene er mest aktive om natten), utvidet tilsyn, flaggliner, vokterhund, flytting av sau til områder uten rovdyr, bruk av skremmeapparater og tidlig nedsanking. Statsforvalteren og rovviltnemnda bør sørge for at ikke-letale forebyggende tiltak er gjort klart før beitesesongen, slik at det raskt kan settes i gang om det dukker opp rovdyr i områder med beitedyr. I tillegg bør man hente erfaring fra andre land hvor det er ansatt egne team som rykker ut i områder hvor rovdyr har tatt beitedyr.

Når det gjelder ulv, er flaggliner («fladry») et tiltak som har vist seg svært effektivt i forebyggende arbeid i blant annet USA³³, særlig for å unngå ytterligere skader ved en lokalitet. I Norge kan NOAH imidlertid ikke se at dette er forsøkt anvendt som forebygging i særlig grad – tvert imot bruker man det i jakt på ulv. NOAH ser det som et paradoks at et hinder som viser seg å være så sterkt at det effektivt hindrer ulven å flykte fra livsfare, ikke brukes i avskrekking av ulv som forebyggende tiltak, selv om det benyttes til dette i andre land.

NOAH vil også trekke frem bruk av vokterhunder som forebyggende tiltak. Dette har vist seg svært effektivt for beskyttelse av beitedyr mot rovdyr i Slovakia. Som i Norge, er beitet i Slovakia vanligvis ikke gjerdet og beiteområdene er oppdelt med skog. Sikring av hele beiteområder med rovdyrsikker gjerdning er uakseptabelt for de fleste bønder i Slovakia, så vokterhunder har vært det beste alternativet for flokkbeskyttelse der ulv er tilstede. Det fremgår at skader per rovdyr er lavere i Slovakia enn for eksempel i Norge hvor ulvebestanden er mindre i antall. Det er også rapportert fra Romania at selv unge vokterhunder har vist å redusere

³⁰ Rigg, R., Findo, S., Wechselberger, M., Gorman, M. L., Sillero-Zubiri, C., & Macdonald, D. W. (2011). Mitigating carnivore–livestock conflict in Europe: lessons from Slovakia. *Oryx*, 45(2), 272-280.

³¹ Karlsson, J., & Johansson, Ö. (2010). Predictability of repeated carnivore attacks on livestock favours reactive use of mitigation measures. *Journal of Applied Ecology*, 47(1), 166-171.

³² <https://www.science.org/content/article/no-proof-shooting-predators-saves-livestock>.

³³ Treves A, Kropfel M, McManus J. Predator control should not be a shot in the dark. *Front Ecol Environ*. 2016;14(7):380±8.

predasjon og forhindre såkalt «surplus killing» ved å aktivt avvise rovdyr.³⁴

NOAH understreker at ikke-selektiv felling av rovdyr har kun kortsiktig effekt og er ikke effektivt med hensikt å forhindre ytterligere angrep. Dette er på grunn av at det vandrer inn andre individer av den samme arten i området. En undersøkelse gjennomført i Spania kom til at felling av ulv er kontraproduktiv fra et skadehåndterings- og bevaringsperspektiv.³⁵ Studien anbefalte å sette fokus på bedre dyreholdpraksis (ubeskyttet husdyr er mer utsatt for predasjon). Studien baserte seg på flere nye vitenskapelige publikasjoner og konkluderte med at felling av bestander av store rovdyr er uberettiget av vitenskapelige grunner. Felling undertrykker visse egenskaper i rovdyr og endrer dermed rovdyreneres rolle i økosystemet.

Videre er det bevis fra flere forskningsstudier at lokale forhold, ikke antallet rovdyr, spiller en nøkkelrolle for å redusere omfanget av tap til rovdyr.³⁶ Forskning gjennomført i Slovakia konkluderer med at faktorer forbundet med økt risiko for tap av beitedyr er blant annet landskapstrekk, avstand til skogdeksel, redusert tilgjengelighet av ville byttedyr og mangel på menneskelig tilstedeværelse.³⁷ I stedet for fjerning av rovdyr gjennom felling, vil endring av miljøet hvor beitedyrene befinner seg være mer effektivt. Dette kan for eksempel være å gi beitedyrene flere muligheter for gjemsel, og ly om natten da risikoen for at rovdyr tar beitedyr øker.

Beitepraksisens rolle

Resultatene fra den slovakiske undersøkelsen er bekreftet av en studie om ulvepredasjon i Portugal fra 2017. Denne forskningen konkluderte med at nivået av tapene er betydelig påvirket av beitepraksis.³⁸ Undersøkelsen kom til at predasjonen var spesielt høy på beitearealer hvor dyrene går fritt i utmarksbeite. Predasjonsproblemet med denne praksisen var imidlertid i stor grad konsentrert om de få besetningene som ble etterlatt ubeskyttet om natten, mens det semi-begrensede husdyrholdet led mye lavere tap på grunn av ulveangrep.³⁹

Undersøkelsen gjennomført i Portugal foreslår videre å fokusere på den bestemte beitepraksisen fremfor selve systemet, på grunn av den sterke økonomiske oppmuntringen for å opprettholde store besetninger. Slike rutiner kan omfatte gjerding eller bruk av vokterhunder, spesielt om

³⁴ Mertens & Promberger (2001). Economic aspects of large carnivore-livestock conflicts in Romania. *Ursus*, 173-180.

³⁵ Fernández-Gil, A., Naves, J., Ordiz, A., Quevedo, M., Revilla, E., & Delibes, M. (2016). Conflict misleads large carnivore management and conservation: brown bears and wolves in Spain. *PLoS ONE*, 11(3), e0151541., s 10.

³⁶ Rigg, R., Find'o, S., Wechselberger, M., Gorman, M. L., Sillero-Zubiri, C., & Macdonald, D. W. (2011). Mitigating carnivore-livestock conflict in Europe: lessons from Slovakia. *Oryx*, 45(2), 272-280.

³⁷ Rigg, R., Find'o, S., Wechselberger, M., Gorman, M. L., Sillero-Zubiri, C., & Macdonald, D. W. (2011). Mitigating carnivore-livestock conflict in Europe: lessons from Slovakia. *Oryx*, 45(2), 272-280. Se også: Mech et al., 1988. *The Arctic Wolf: Living with the pack*.

³⁸ Pimenta, V., Barroso, I., Boitani, L., & Beja, P. (2017). Wolf predation on cattle in Portugal: Assessing the effects of husbandry systems. *Biological Conservation*, 207, 17-26.

³⁹ Denne undersøkelsen fant også at husdyrbesetningens størrelse var den viktigste variabelen knyttet til antall ulveangrep. Et stort antall storfe tiltrukket ulveaktivitet. Stort antall dyr i besetningen ble ofte spredt over store områder, noe som på lik linje økte treff med ulv og dermed sannsynligheten for predasjon.

natten, og ikke å bringe husdyr yngre enn tre måneder til beite. Sistnevnte tiltak hadde en særlig sterk effekt på ulvepredasjon i den frittgående praksisen, knyttet til den høye sårbarheten hos unge dyr.

For norske forhold kan det være kompliserende at viljen til å forebygge skader i visse situasjoner er lavere enn viljen til å få bort rovdyr i seg selv. Fravær av rovdyr kan for noen miljøer være selve målet, og fravær av skader på beitedyr uten fravær av rovdyr, kan dermed bli sett på som mindre ønsket. NINAs undersøkelse om holdninger til rovdyr (2017)⁴⁰ antyder et slikt problem, da viljen til å bruke forebyggende tiltak eller justere seg til rovdyr i naturen er lav, nettopp fordi det primære målet er at rovdyr (ulv) ikke skal være i naturen. En slik holdning må i så fall avdekkes. NOAH trekker frem et eksempel vedrørende den statlige støtteordningen for kommuner med ulverevir, opprettet i juli 2017, hvor 9 av 25 kommuner som kunne søke om støtte, har unnlatt å søke eller til og med nektet å motta penger fra ordningen.⁴¹ Enkelte av kommunene som har søkt, har valgt ren kompensasjon for å «synliggjøre de store tapene i jaktinntekter» istedenfor forebygging og kunnskapsarbeid – noe NOAH for øvrig mener er feil bruk av midlene. Det må gjøres klart at motivasjonen for tiltak fra myndighetenes side og for konfliktdemping, er at det er de potensielt negative effektene av rovdyr i kontakt med menneskelig aktivitet som skal fjernes. Det er ikke målet at rovdyrene selv skal fjernes.

3. Hovedfokus på felling av rovdyr øker konflikten og forskyver holdninger overfor dyr generelt

NOAH mener at det ikke er noe grunnlag for å hevde at skyting av rovdyr vil bidra til å lindre den psykososiale «belastningen» som noen innbyggere vil kunne oppleve i områder med rovdyr. Det finnes ikke dokumentasjon på hvor stor del av befolkningen som synes rovdyr er en «belastning», og hvor stor del av befolkningen som tvert imot synes at jakt på truede rovdyr er en belastning. NOAH mener at rovviltnemnda skaper en forventning hos grupper i allmennheten at rovdyrene skal «forvaltes» etter de har oppnådd et konkret antall av individer, spesielt når det henvises til kun generelle sosialøkonomiske og psykososiale hensyn som begrunnelse for bestandsreduksjon. Det skaper også konflikt og mistillit til myndigheter når den forventningen ikke oppfylles. Med en slik omtale skaper myndighetene en forventning i visse deler av befolkningen om at det skal skytes rovdyr når bestanden ligger over et visst antall, selv om det ikke finnes noen juridisk hjemmel for skyting. I lys av dette ville den første og mest effektive løsningen være å stoppe å skape en slik forventning av bestandsregulering.

Når rovviltnemnda kontinuerlig setter hovedfokuset på felling av rovdyr fremfor å finne andre løsninger, forskyver dette holdninger overfor dyr generelt i samfunnet. Dette kan påvirke hvordan mennesker behandler dyr og innvirker på dyrevelferd i hverdagslivet. Vi mener at skiftet til ikke-letale løsninger i rovviltforvaltningen kan ha en bredere positiv holdningsskapende effekt i samfunnet. Dette kan oppfordre mennesker til å se på eventuelle konfliktsituasjoner med

⁴⁰ Krange, O., Skogen, K. og Helland, H. 2017. Nordmenns holdninger til store rovdyr - endringer fra 2010 til 2017. - NINA Rapport 1386. 28 s. <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2451994>; Skogen, K., Krange, O., & Figari, H. (2013). Ulvekonflikter. *En sosiologisk studie*.

⁴¹ <https://www.dagsavisen.no/innenriks/sier-nei-til-ulvemillioner-1.1079699>

empati og forståelse for andre arter.

NOAH anbefaler at det rettes langt større fokus på å øke toleransen for tilstedeværelsen av rovdyr i region 6. Dette bør innebære aktivt engasjement for å øke forståelsen, kunnskap og aksept for rovdyrene, samtidig som det må legges til rette for sameksistens mellom mennesker og tamdyr på den ene siden og rovdyr på den andre siden. Dette vil også hjelpe med å håndtere problematikken rundt opplevelse av frykt og utrygghet blant deler av lokalsamfunnet.

NOAH foreslår at rovviltnemnda setter mål om å arbeide for å finne langsiktige og kunnskapsbaserte løsninger for videre reduksjon i tap av beitedyr til rovvilt. NOAH anbefaler også at rovviltnemnda fokuserer på informasjonstiltak om økt toleranse for og positive holdninger til rovdyrene. Det er sterkt forebyggende i henhold til konflikter med ville dyr at offentlige myndigheter gir informasjon og fremmer holdninger som skaper forståelse for artene, og toleranse for at også store rovdyr har rett til å eksistere. En viktig del av toleranseskapende arbeid er positiv omtale, og tilbakevisning av myter som kan skape frykt. Her har rovviltnemnda mulighet til å gå frem med et godt eksempel og tale for positive holdninger og toleranse for rovdyr i den nye forvaltningsplanen.

NOAH vil samtidig understreke at et flertall i befolkningen er positive til rovdyr. Opinionsundersøkelser utført de siste årene viser at flertallet i den norske befolkning ønsker levedyktige bestander av alle de fire store rovdyrartene. Dette gjelder også flertallet av de som lever i områder med rovdyr. En undersøkelse av Respons Analyse for NOAH høsten 2019 viser at et stort flertall av nordmenn sier seg enig i at «*jakt på rødlistede dyr bør stanses*»: 73 % er klart enige i dette, kun 6 % er imot. Hele 70 % av den norske befolkningen er enig i at «*Norge har en forpliktelse til å sørge for at ingen dyr i norsk natur er utrydningstruet*».

Effekten av de negative holdningene må demmes opp for ved informasjon. NOAH anbefaler videre at rovviltnemnda unngår negativt ladede ord om rovdyr i den nye forvaltningsplanen. Ord som belastning, utfordring, skadeutsatt, skadeproblematikk, konflikt og liknende bidrar til å skape et negativt fokus på rovdyr som et «problem». Dette negative synet på rovdyr stemmer ikke overens med det flertallet i den norske befolkningen mener. For mange er tilstedeværelse av rovdyr noe positivt som blir forbundet med økt livsglede, livskvalitet og naturglede. Mange personer blir også negativt påvirket av skyting av rovdyr, selv om disse ikke roper like høyt som andre grupper. Vi vet at i små bygder og småsteder er det en belastning å stå fram som positiv til rovdyr. Det er et flertall som ønsker rovdyr, også i de områder hvor rovdyrene allerede er. Og der har rovviltnemnda en viktig oppgave i å ivareta alle grupper i samfunnet, ikke bare de som roper høyest.

4. Konfliktdemping nås ikke gjennom skyting, men gjennom å legge til rette for økt toleranse for rovdyr

Når det gjelder konfliktdemping må man først forstå hva de ulike dimensjonene er som påvirker interaksjoner mellom mennesker og store rovdyr. Hvis man er opptatt av å dempe eventuelle konflikter (negative interaksjoner), må ikke-letale løsninger prioriteres. Den foreslåtte

forvaltningsplanen inneholder ingen tydelig tilnærming til konfliktdepende og forebyggende tiltak og hvordan de skal prioriteres. Nemnda henviser til generelle og vage påstander om «høyt konfliktnivå» og at folk opplever «usikkerhet og direkte frykt», uten noen dokumentasjon eller resultater av relevante undersøkelser.

Konfliktdeping bør først og fremst være målrettet mot å øke toleranse og aksept for de store rovdirene og for å legge til rette for sameksistens. Sameksistens er basert på holdninger om toleranse på den ene siden og vilje til og evne for tilpasninger på den andre siden. Dette innebærer at man finner kompromisser som gjør det mulig at mennesker og rovdire kan leve ved siden av hverandre.⁴² Vi henviser her til en studie fra 2013 hvor det ble belyst at kommunikasjon om fordeler av rovdire har avgjørende betydning dersom man er opptatt av å skape mer toleranse for rovdire (og dermed dempe konflikten): «*Information about the benefits people gain from bears, in combination with information about how to reduce risks posed by bears, increased subjects' acceptance of bears in their region. Information about how to reduce risks alone (without accompanying information about benefits) decreased subjects' acceptance of bears, possibly by increasing the salience of risks.*»⁴³ Resultater fra andre vitenskapelige undersøkelser viser at dersom målet er konfliktdeping er det mest effektivt å jobbe med holdningsendringer ved å informere befolkningen om fordeler av å ha rovdire i naturen.⁴⁴

Etter ulveforliket fra 2016 er det en forpliktelse for regionale rovviltmyndigheter å utvide konfliktforebyggende tiltak på sikt. Etter forskrift om tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdepende tiltak skal slike tiltak «*bidra til økt kunnskap om og forståelse for rovvilt og/eller rovviltforvaltning*». Skyting er ikke en av disse tiltakene.⁴⁵ Det er regionale myndigheters oppgave å sikre en balansert og kunnskapsbasert formidling av informasjon om rovdire og å iverksette tiltak slik at uenigheter i samfunnet rundt ulv og ulvebestandens størrelse ikke først og fremst løses gjennom skyting. Dette gjør seg gjeldende også for de andre store rovdirene.

I 2020 ble det publisert en evaluering av FKT-ordningen hvor en av konklusjonene var:⁴⁶ «*I dag fordeler forvaltningen midler etter søknad. Konsekvensen er at arbeidet med konfliktdeping blir tilfeldig og lite systematisk. Å gi forvaltningen et aktivt ansvar for å iverksette mer målrettede konfliktdepende tiltak kan føre til bedre samordning og styring, men det krever at forvaltningen har kompetansen som skal til for å etterspørre tiltak som har effekt.*»

⁴² Beatrice Frank (2015): Human–Wildlife Conflicts and the Need to Include Tolerance and Coexistence: An Introductory Comment, Society & Natural Resources, DOI: [10.1080/08941920.2015.1103388](https://doi.org/10.1080/08941920.2015.1103388).

⁴³ Slagle, K., Zajac, R., Bruskotter, J., Wilson, R., & Prange, S. (2013). Building tolerance for bears: a communications experiment. The Journal of Wildlife Management, 77(4), 863-869.

⁴⁴ Tanja M. Straka, Kelly K. Miller & Maarten H. Jacobs (2020) Understanding the acceptability of wolf management actions: roles of cognition and emotion, Human Dimensions of Wildlife, 25:1, 33-46, DOI:[10.1080/10871209.2019.1680774](https://doi.org/10.1080/10871209.2019.1680774): “(...) the results of this study showed that educating the public was preferred in any scenario; irrespective of the severity of the human-wildlife conflict. This suggests promoting education programs that foster co-existence with wolves.”

⁴⁵ Det er misvisende når man bruker ordet «konfliktdeping» for tiltak som skyting.

⁴⁶ Evaluering av tilskuddsordningen for kommuner med ulverevir i Hedmark, Akershus og Østfold, Menon Economics, 2020.

Som forskning har vist, har de negative holdningene i de fleste tilfeller mer med oppfatningen av rovdynenes atferd enn med reelle forhold å gjøre. Dette betyr at man i første rekke må sette i gang tiltak som spredning av informasjon til folk og å skape en kunnskapsbasert kommunikasjon rundt de store rovdynene.

NOAH mener at skyting av utrydningstruede rovdyn og omtale av bestandsmålet som et maksimumstak på bestandene av store rovdyn i seg selv er meget konfliktskapende. I lys av dette ville den første og mest effektive løsningen være å stoppe å skape en slik forventning av bestandsregulering. NOAH understreker at planen må legge opp til et bestandsnivå for hver art som garanterer den fastsatte målsetting som et *minimum*, ikke et maksimum.

Når man sikter mot økt aksept og toleranse for de store rovdynene, har økning av forståelse for rovdynenes rolle i økosystemer, deres biologi og adferd gjennom kommunikasjon og undervisning sentral betydning. Det er dermed viktig at man først og fremst fokuserer på å legge til rette for sameksistens med ulv og andre rovdyn. Vi henviser her til forvaltningsplan for ulv i Finland hvor aksept for ulv er blitt definert som toleranse for at det finnes ulv i området selv om man ikke liker ulv.⁴⁷ Det er påpekt i planen at lisensfelling ikke nødvendigvis vil øke toleranse for ulv og kan i stedet forsterke sosiale normer som godtar dreping av dyr som en akseptabel måte å forholde seg til truede dyr på.

Den finske forvaltningsplanen er uttrykk for tilnærming som man ser også i andre land i Europa. Norge skiller seg ut som unntakstilfellet, uten noen politisk vilje til å finne løsninger hvor rovdynenes tilstedeværelse brukes til fordel av lokalsamfunnet gjennom utvikling av fototurisme og naturopplevelser som ikke baserer seg på dreping av dyr. Dette vil være enda mer aktuelt i lys av naturkrisen som vi står midt i. Sunne økosystemer kan kun sikres ved tilstedeværelse av nøkkelarter og beskyttelse av landarealer som disse artene bruker for sine habitater. Ulv og andre rovdyn er slike nøkkelarter, og må derfor beskyttes, og ikke skytes.

Konklusjon

NOAHs hovedpunkter:

- Forvaltningsområdet for bjørn må utvides. Roktdalen Beiteområdet og Raubeinseterområdet, som i 2013 ble tatt ut av forvaltningsområdet i strid med Miljødirektoratets faglige vurdering, må tas inn igjen i forvaltningsområdet for bjørn. NINA påpeker at det meste av egne bjørnehabitat er i de sør-østlige deler mot grensen til Sverige og sørvestlige deler mot Namdalen. I disse områdene er det også mye egnet habitat utenfor grensene av forvaltningsområdet inn i Sverige og vest for E6. Disse områdene bør inkluderes i forvaltningsområdet.
- Det bør tas inn i planen at binner og binner med unger skal unntas fra skadefelling og lisensfelling i region 6.

⁴⁷ <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161866>

- Forslaget om å ta ut områder av forvaltningsområdet for jerv bør avvises. I stedet bør det opprettes større rovviltsoner hvor ikke-letale forebyggende tiltak prioriteres. NOAH mener at som et minimum at Follohogna og Øvre Sunndal som ble fjernet i 2018, tas inn i forvaltningsområdet for jerv. I tillegg bør Åmotsdalen og andre områder som blir jevnlig brukt av jerv tas inn i forvaltningsområdet. Dette vil bidra til å oppnå målet på 3 årlige ynglinger av jerv i Møre og Romsdal.
- Utveksling av individer av jerv er svært viktig for å unngå innavl og innavlsdepresjon. Det bør tas inn i planen at viktige genetiske individer, dvs. individer med mikroalleler som stammer fra den opprinnelige norske jervebestanden, blir unntatt skadefelling og lisensjakt, og at skadefelling og lisensfelling av jerv reduseres betydelig. I tillegg bør forvaltningen av jervebestanden samordnes bedre med region 3 og 5, slik at det opprettes en korridor for vandring mellom forvaltningsområdene.
- Forvaltningsplanen bør inkludere et konkret mål om at rovdyrartene skal komme ut av status som truede arter, og en beskrivelse av hvordan og når man vil oppnå dette målet.
- Planen må legge opp til et bestandsnivå for hver art som garanterer den fastsatte målsetting som et *minimum*, ikke et maksimum.
- Det bør være et overordnet mål om å legge til rette for aksept og toleranse for rovdyr, og et mye større fokus på ikke-letale forebyggende tiltak i rovviltforvaltningen.
- Konfliktdemping bør være fokusert på å skape aksept og toleranse for rovdyrene (istedenfor å stadig skyte i hjel dyrene) – dette krever en kunnskapsbasert tilnærming, god forståelse for konflikten og hvilke tiltak som er mest effektive for å legge til rette for sameksistens.

Med vennlig hilsen

NOAH – for dyrs rettigheter v/

Henriette Løkken Diesen (biolog)